Questions should be —
WRITTEN IN LEGIBLE HANDWRITING IN BLACK INK.
SIGNS, SKETCHES OR FIGURES IF ANY BE DRAWN IN NEAT BLACK INK,
so as to avoid mistakes in the printed question papers.

Duration .... Hours. Total Marks assigned to the paper ....

मराठी ३ Q.Paper Code 20615

Q. No.		Marks
	N.B. : Answer key	
प्र. १ अ)	कोणत्या लक्षणांमुळे मानवी भाषा मानवेतर प्राण्यांच्या संदेशनापेक्षा वेगळी. मानवी भाषा - मानवेतर भाषा संकल्पना - मानवी भाषेची लक्षणे सांगून वेगळेपणा स्पष्ट करणे. मानवेतर भाषेत मोजकेच संदेश त्यांवर आधारित हवी	20
किंवा आ)	भाषेकडून साधल्या जाणाऱ्या विविध कार्यांची चर्चा सामाजिक, भावनात्मक, आत्मिक विविध कार्यांचा सोदाहरण उल्लेख.	
प्र. २ अ)	सपीर व व्होर्फ यांच्या भाषिकसापेक्षतावादाचा सिद्धांत भाषा ही व्यक्तीच्या अनुभवाला आकार देते. भाषाबाह्य वास्तव नसते. भाषानिरपेक्ष अनुभव संभवत नाही. इ. चे विवेचन	20
किंवा आ)	भाषेच्या विकास आणि ऱ्हास संकल्पनांची चर्चा - भाषिक ऱ्हासाची कारणे. विकासाची संकल्पना स्पष्ट करणे. विकासाचे मानदंड थोडक्यात 'स्थिरीकरण'. भाषिक ऱ्हासाची संकल्पना व कारणांचे विवेचन. सध्याची भाषा मृत का होते याविषयी स्पष्टीकरण, भाषिक ध्रुवीकरण, स्वभाषेचा आत्यंतिक अभिमान. तिच्या सर्वक्षेत्रीय वापराचा आग्रह - सोयीने स्वभाषेची पडझड.	2

Q. No.		Marks
प्र. ३ अ)	प्रमाण भाषा व बोली संबंध - त्यांच्या वापरक्षेत्रांविषयी विवेचन	20

प्रमाणभाषा व बोली संकल्पना स्पष्ट करणे.

बोलींचे 'वापरक्षेत्र' दुर्गम प्रदेश, राजकीय, सांस्कृतिक परिणामांमुळे. भाषाभेद, निर्वासितांचे स्थलांतर, सामाजिक दर्जा, वैवाहिक संबंध, धार्मिक गरज.

प्रमाणभाषा - ज्ञानार्जनाच्या क्षेत्रात / व्यवसाय; विस्तृत नागरी प्रदेश. राजकीय, सामाजिक, सांस्कृतिक व्यवहारात.

किंवा आ) बोलींसमोरील आव्हाने - बोलींच्या जतन संवर्धनाविषयी विवेचन

बोलींविषयी निर्माण झालेले गैरसमज. ग्राम्य, अशिक्षितांची बोली.

बोली भाषेचे शब्दकोश तयार करणे, बोलींच्या अभ्यासास प्रोत्साहन. लोकगीते, म्हणी, वाक्प्रचार - संकलन.

प्र. ४ टिपा — 30

अ गट १) मानवी भाषेची परिवर्तनशीलता — (10)

निर्मितीक्षमतेतच दडलेली परिवर्तनशीलता, अनेक नवनव्या गोष्टी निर्माण, नवे शोध, प्रवास, विविध संस्कृतींशी संबंध यातून नवीन शब्दांची, नवीन संज्ञांची, भाषिक रचनांची गरज.

किंवा २) भाषेचे परिणामनिष्ठ कार्य

ग्रहणकर्त्यावर विशिष्ट परिणाम घडवून आणण्यासाठी केलेले संदेशन. जाहिरात -

ब गट १) भाषिक सांस्कृतिक विविधता परस्परसंबंध — (10)

बहुभाषिक संस्कृतींमुळे अनेक गोष्टींचे आदानप्रदान. लोकसंस्कृती, रीतिरिवाज, पोशाख, पदार्थ, श्रद्धा समजुती विचार

किंवा २) भाषेच्या प्रगतीचे निकष

स्वतःचा भूप्रदेश, भाषेच्या वापरक्षेत्रांची व्याप्ती, संबंधित भाषकांच्या भाषिक प्रावीण्याची पातळी, शासकीय धोरण, आधुनिक वापरक्षेत्रांना तंत्रज्ञानाचा प्रतिसाद, भाषेचे एका पिढीकडून दुसऱ्या पिढीकडे संक्रमण. स्वभाषाभिमान.

Page No............

Q. No.		Marks
प्र. ४	टिप क गट १) बोलीविषयीचे गैरसमज -	10
	बोली ग्राम्य, कृत्रिम, अशिक्षितांची भाषा.	
किंवा	२) बोलींच्या कोशरचनेचे महत्त्व	
	त्या त्या प्रदेशातील बोलींतून प्रतीत होणाऱ्या वाक्प्रचार, म्हणी, लोकगीत संस्कृती निदर्शक शब्दयोजना, अपरिचित शब्दांची ओळख संस्कृती समजून घेण्यास मदत.	
प्र. ५	एका वाक्यात उत्तरे द्या.	10
१)	मानवी भाषेची कोणतीही दोन लक्षणे. ध्वन्यात्मकता, यादृच्छिकता, द्विस्तरीय घडण, सामाजिकता.	
२)	भाषेची कोणतीही एक व्याख्या. ~~सामाजिकता, यादृच्छिकता~~ शब्दांच्या उपयोजनाची पद्धत, वागिंद्रियांच्या मदतीने निर्माण केलेले अर्थपूर्ण शब्द, विचार व भावना यांचे प्रेषण करण्याचे पद्धतशीर माध्यम - यापैकी कोणतीही	
३)	याकोबसन यांनी मांडलेली भाषेची कोणतीही दोन कार्ये. आविष्कारात्मक, परिणामनिष्ठ, संदर्भनिष्ठ, अतिभाषात्मक, काव्यात्मक, संपर्कात्मक.	
४)	भाषेच्या बहुजिनसीपणा. विविध पद्धतीने भाषा सामाजिक कार्य करताना दिसते. उदा. वर्णन, विश्लेषण, स्तुती, निंदा	
५)	भाषानियोजन म्हणजे. समाजातील भाषिक प्रश्नांची सोडवणूक करणारी. भाषेकडे सामाजिक संसाधन म्हणून पाहणारी एक निर्णयकारी प्रक्रिया.	
६)	भाषिक ध्रुवीकरणाचे दोन धोके. आत्यंतिक भाषाद्वेष, परकीय भाषेला अवाजवी महत्त्व, आर्थिक, राजकीय, धोरण	
७)	बोलींच्या अभ्यासाची कोणतीही दोन साधने. लोकगीते, वाक्प्रचार, म्हणी.	
८)	अहिराणी बोली कोणत्या जिल्ह्यांमध्ये बोलली जाते? नंदुरबार, धुळे, जळगाव हे जिल्हे व नाशिक जिल्ह्याचा उत्तर भाग ते नेमाड बुऱ्हाणपूरपर्यंत	
९)	प्रमाणभाषेची दोन वापरक्षेत्रे. राजकारण, समाजकारण, संस्कृती व शिक्षण.	